

Іван Юзюк

ПОШУКИ І ЗДОБУТКИ НА ШЛЯХУ ДО ПІДМОСТКІВ СЦЕНИ ХРАМУ МЕЛЬПОМЕНИ

Оперна студія Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка – добре знаний в широких мистецьких колах потужний колектив, до якого входять співаки – солісти, артисти хору і симфонічного оркестру, диригенти, концертмейстери та інші творчі, адміністративні і технічні працівники. Започаткувавши своє існування більш як півстоліття тому (16 листопада 1959 року), вона стала прекрасною базою виконавської практики для студентів вокального і диригентського (оперно-симфонічного відділу) факультетів вищого навчального закладу, які саме тут отримали можливість розвивати і вдосконалювати свої професійні навички, необхідні для успішної роботи в оперних театрах як в Україні, так і за її межами. Тут шліфували свою творчу майстерність видатні майстри оперної сцени, співаки: Олександр Врабель, Тамара Дідик, Володимира Чайка, Володимир Ігнатенко, Анатолій Липник, Роман Вітошинський, Андрій Алексик, Петро Ончул, Степан Степан, Сергій Магера, Олександр Правілов, Галина Черноба, Володимир Федотов, Ірина Захарко, Ігор Кушплер, Галина Гавриш, Олександр Данильчук, Наталія Свобода, Олександр Теліга, Андрій Шкурган, Віктор Лужецький, Георгій Кузовков та ін.; диригенти: Стефан Турчак, Іван Гамкало, Тарас Микитка, Михайло Дутчак, Руслан Дорожівський, Мирон Юсипович, Андрій Юркевич, Ярема Колесса, Анатолій Смірнов, Юрій Пороховник, Віктор Плоскіна, Оксана Линів, Юрій Бєрвєцький, Олександр Драган та багато ін., що, як і я, завжди з вдячністю і захопленням згадують тих людей, які допомагали нам робити перші кроки у мистецтві та оволодівати секретами оперного жанру.

Важливу роль у справі належної підготовки майбутніх фахівців відігравав, перш за все, вдало підібраний репертуар, який завжди формувався з урахуванням творчих можливостей молодих виконавців, що позитивно впливало на розвиток їх професійної майстерності. До нього входили кращі зразки оперної класики, зокрема: «Дон Жуан», «Викрадення із сералю» В. А. Моцарта, «Севільський цирульник» Дж. Россіні, «Любовний напій» Г. Доніцетті, «Таємний шлюб» Д. Чімарози, «Травіата» Дж. Верді, «Шукачі перлин» Ж. Бізе, «Ключ на бруківці» Ж. Оффенбаха, «Царева наречена» М. Римського-Корсакова, «Алеко» С. Рахманінова, «Євгеній Онєгін», «Іоланта» П. Чайковського, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Ноктюрн» М. Лисенка, «Сотник» М. Вериківського, «Милана» Г. Майбороди, «Заграва» А. Кос-Анатольського, «Іфігенія в Тавриді» К. Стеценка та ін. Над їх сценічним втіленням в різний час працювали диригенти: Микола Лобанов, Ігор Лацанич, Юліан Балух, Семен Арбіт, Олександр Грицак, Юрій Пороховник; хормейстери: Євген Вахняк, Михайло Антків, Іван Небожинський, Тібор Грушовський, Петро Гудзь, Мар'ян Телішевський; режисери: Олександр Гай, Ірина Малько, Валерій Тітов, Федір Стригун, Мирон Лукавецький; балетмейстери: Володимир Когут, Олексій Бобків, Едуард Бутинець; художники: Петро Калиниченко, Юрій Стефанчук, Євген Лисик, Оксана Зінченко, Мирон Кипріян, Тадей Риндзак та інші.

Починаючи з 90-х років минулого століття репертуар оперної студії, враховуючи й поновлення постійно діючої вистави «Запорожець за Дунаєм», збагачується несправедливо забутими операми українських композиторів, зокрема «Купало» Анатоля Вахнянина, «Роксоляна» Дениса Січинського в інструментовках Мирослава Скорика, а також «Довбуш» Станіслава Людкевича.

Прем'єра опери А. Вахнянина «Купало» відбулася 23 квітня 1990 року. Над її підготовкою працювали: диригент Олександр Грицак, режисер Федір Стригун, художник Мирон Кипріян, хормейстери Мар'ян Телішевський та Богдан Завойський, балетмейстер Володимир Когут. Вистава пройшла з великим успіхом. В 1992 році вона була показана в Києві і записана у фонд державної телерадіокомпанії.

Не менш яскравою подією у мистецькому житті Львова була і наступна робота колективу оперної студії – постановка опери Д. Січинського «Роксоляна», яку здійснили диригент Олександр Грицак, режисер Мирон Лукавецький, художники Тадей Риндзак та Оксана Зінченко, хормейстер Мар'ян Телішевський, балетмейстер Володимир Когут, що побачила світло рампи 14 грудня 1993 року.

Готуючись до відзначення 155-річчя заснування ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 50-річчя діяльності оперної студії та 130-річчя від дня народження композитора Станіслава Людкевича, вченою радою академії було прийнято рішення розпочати роботу над постановкою його опери «Довбуш», світова прем'єра якої з успіхом відбулася 28 квітня 2009 року на сцені Львівського національного театру опери і балету імені С. Крушельницької.

Мені, як диригенту-постановнику і автору музичної редакції, разом з режисером Галиною Воловецькою, художниками Тадеєм Риндзаком і Оксаною Зінченко, хормейстером Мар'яном Телішевським, балетмейстером Олексієм Бобківим, за участю виконавців сольних партій – студентів вокального факультету Академії: Іванни Комаревич (Ксеня), Володимира Домарецького (Довбуш), Миколи Корнютяка (Штефан), Оксани Коломієць (Марійка), Людмили Мазурок (Горпина), Віталія Соболева (Василь), Назара Тацишина (Данилко), Сергія Борути (Кузьма), Ігоря

Міхневича (Микола), Макарія Пігури (Дід Юрась), Міри Зеленової (Циганка Мокрина), хору та оркестру оперної студії вперше, через більш як півстоліття після написання опери (1955 р.), вдалося нарешті винести її на суд глядачів, започаткувавши таким чином сценічне життя цього об'ємного і складного у всіх відношеннях музичного полотна.

До 170-річчя від дня народження основоположника української класичної музики М. Лисенка у ювілейному 2012 р. колектив оперної студії під мою орудою здійснює постановку опери «Наталка Полтавка» в редакції М. Скорика – режисер Інна Павлюк, художники Тадей Риндзак і Оксана Зінченко, хормейстер Мар'ян Телішевський, балетмейстер Олексій Бобків; виконавці сольних партій Анна Шумаріна (Наталка), Володимир Кудовба (Петро), Уляна Токарівська (Терпилиха), Дмитро Кокотко (Виборний), Микола Тетюк (Возний), а в наступному (2013 р.) – «Ноктюрн» (диригент Ярема Колесса, режисер Галина Воловецька, художник Тадей Риндзак, балетмейстер Олексій Бобків; виконавці сольних партій Анна Шумаріна (Панночка), Дмитро Кальмучин (Офіцер), Наталія Ярмола (І Цвікун), Яна Ящик (ІІ Цвікун), Мирослава Пекар-Швах (Вакханка), Христина Заборська (Служниця).

Прем'єра опери «Служниця – пані» Дж. Перголезі (диригент Юрій Бервецький, режисер Галина Воловецька, художник Тадей Риндзак; виконавці головних партій – Тоня Голякова, Марія Шрам (Серпіна), Дмитро Кальмучин, Ярослав Папайло (Уберто)), що відбулася у квітні 2014 р., продемонструвала не лише новий вектор репертуарного спрямування, а й сучасні підходи до сценічного втілення творів, що намітилися в останніх постановках.

Той факт, що саме одноактна опера-хвилинка «Ноктюрн» та опера-буффа «Служниця-пані», які були показані на міжнародному театральному фестивалі камерних оперних вистав у місті Бидгощ (Польща) відповідно в травні 2013 і 2014 років, мали великий успіх, свідчить про те, що намагання постановників вийти за рамки чисто студентських театральних навчальних спектаклів і, використавши багату палітру виражальних засобів сучасного театру, продемонструвати нові неординарні підходи до їх застосування, запропонували глядачам цікаві творчі роботи, дали належний результат.

Та чи не найбільшим здобутком в цьому плані стали дві останні роботи колективу оперної студії – це постановки опер «Дон Жуан» та «Безумний день, або Весілля Фігаро» В. А. Моцарта, що були здійснені під керівництвом режисера-постановника Василя Вовкуна диригентом Юрієм Бервецьким, художниками Тадеєм Риндзаком і Оксаною Зінченко, хормейстером Мар'яном Телішевським та іншими митцями, які запропонували глядачам цікаві театральні дієства, де постійно панує верховенство її величності Любові, якою просякнута кожна фраза, кожна нота музики геніального маестро.

Прем'єра опери «Дон Жуан», яку композитор, об'єднавши художні досягнення трагедійного та комедійного жанрів, назвав «веселою драмою», створивши таким чином реалістичний музичний театр, відбулася 26 квітня 2015 року у Львівському національному театрі опери та балету імені С. Крушельницької. Звернувшись до цього твору майже через 40 років вже вдруге (перша постановка відбулася в січні 1977 року), творчі колективи студії і виконавці сольних партій: Дмитро Кальмучин, Юрій Гадзецький (Дон Жуан), Михайло Подкопасєв (Лепорелло), Антоніна Лісогорська, Тетяна Ванжула (Донна Анна), Тарас Різник, Ігор Знетиняк (Дон Оттавіо), Наталія Кухар, Ольга Мірошніченко (Донна Ельвіра), Надія Дубченко, Марія Шрам,

Наталія Турун (Церліна), Ярослав Папайло, Роман Балко (Мазетто), Ігор Міхневич (Командор) зробили все для того, щоб створені ними образи персонажів, а також все музичне дійство, насичене раптовими змінами психологічних станів героїв опери, отримали відповідне звукове і пластичне (сценічні рухи – Сергій Насенко, сценічні бої – Олександр Дідик, хореограф – Ірина Мазур) втілення на сцені.

Розширення художніх параметрів сценічного прочитання творів геніального композитора продемонструвала постановка опери-буффа «Весілля Фігаро», що стала, так би мовити, другою частиною львівської студентської «моцартіани», прем'єрний показ якої відбувся у червні 2016 року.

Її успіху сприяли вдалі роботи студентів, які достойно опанувавши складний музичний матеріал, створили в основному цікаві образи своїх персонажів. Це: Юрій Гадзецький, Юрій Григоращ, Владислав Тлуц (Фігаро); Тетяна Ванжула, Наталія Кухар, Оксана Рибак (Графиня); Дмитро Кальмучин, Ярослав Папайло (Граф); Надія Дубченко, Ірина Жовтолист (Сюзанна), Софія Маркевич, Ірина Семенюк, Дарія Чернявська (Керубіно); Оріся Гуга, Ірина Кібертайте (Марцеліна); Микола Кузьмич (Базіліо, Курціо); Наталія Турун, Ольга Мірошніченко (Барберіна), а також Роман Багрій, який виступив у мімічній ролі Моцарта, введеної режисером у виставу.

Незважаючи на те, що обидві вистави були із захопленням сприйняті глядачами і навіть включені до репертуарної афіші театру, через деякий час серед окремих критиків почали звучати негативні репліки на адресу постановників і виконавців, які стосувалися того, що атмосфера сценічної дії, яка, на їх думку, перевантажена відвертістю деяких любовних епізодів і надто екзальтованою поведінкою більшості персонажів, нібито не відповідає атмосфері образного світу музики композитора і йде врозріз з епохою, в якій жив і творив Моцарт. Це може видатися досить дивним. Адже, як стверджують відомі дослідники – моцартознавці Бернارد Паумгартнер, Герман Коген, Пауль Беккер та інші, – наскрізною ідеєю творчості Моцарта є любов, етос. І саме з багатогранності цього наповненого пристрастями світу його музика черпає свої «найглибші імпульси». А пригадаймо хоча б роздуми видатного німецького оперного режисера-новатора, постановника опер Моцарта в Берлінській «Коміше опер» Вальтера Фельзенштейна, який у статтях «Донна Анна і Дон Жуан», «Попередні зауваження до концепції опери «Весілля Фігаро»», опублікованих у його досить об'ємному збірнику статей, інтерв'ю та листів «Про музичний театр», що вийшов друком у Москві в 1984 році, чітко наголошує на особливій ролі любовного інстинкту в мотивації сценічної поведінки героїв в операх геніального австрійського композитора.

Робота над виставами, незважаючи на складність у зв'язку з відсутністю репетиційних приміщень, була чітко організованою і проходила в атмосфері тісної творчої співпраці між постановниками і виконавцями. Підготувавши свої партії з концертмейстером, студенти під час мізансценних та оркестрових репетицій старалися якнайкраще виконувати всі вимоги режисера і диригента. А коли після неодноразових повторень не завжди все вдавалося, у деякого з них від незадоволення собою часто в очах навіть з'являлися сльози. І це не дивно. Адже постановники були змушені паралельно працювати над вдосконаленням як сценічної, так і вокальної майстерності кожного з виконавців, яким звичайно бракувало належного досвіду, щоб, створивши відповідний художній простір для розкриття глибини філософських

узагальнень, «зашифрованих» композитором у партитурах обидвох опер, передати загальний настрій, образний зміст та естетичну привабливість творів великого Моцарта.

Режисер сміливо виводить на сцену незавуальовані людські почуття і пристрасті, що нуртують у стихії моцартівської музики, які часто приховувались за красивою обгорткою «благопристойності» моралі XVIII століття, незважаючи на те, що вони запрограмовані в людині самою природою і по суті завжди залишаються незмінними, а змінюється, в залежності від моральних засад і принципів тієї чи іншої епохи, лише спосіб їх вираження.

Всі персонажі в обидвох виставах наділені не лише достатньо окресленим власним характером, але й власною манерою сценічної поведінки. Слідкуючи за найменшим рухом кожного з них, кожною мізансценою, можна побачити наскільки вагомою і водночас цікавою є робота режисера. Тому, хоч у виставах і переважають вигідні для контактів солістів і хору з диригентом фронтальні і діагональні мізансцени, вони, завдяки внутрішній експресії виконавців, зовсім не сприймаються надто статично.

Своїми роботами Василь Вовкун демонструє добре знання здобутків сучасної оперної режисури, а також вміння організувати всю атмосферу дійства (музика, вокал, світло, пластичне рішення), де спів і сценічний рух, зливаючись воедино, викликають незаперечну повагу до відпрацювання всіх компонентів.

Велика роль в успіху вистав належить оркестру, який під орудою диригента дуже добре акомпанує співакам, демонструючи виняткову дисципліну спільної гри, гнучкість нюансування, палітру тембрових барв, м'який ліризм, відсутність будь-яких перебільшень при зміні темпів чи різних емоційних станів тощо. Водночас не можна не сказати кілька добрих слів в адресу диригента Юрія Бервецького, що як і в часи Моцарта, разом з диригуванням виставами, дуже фахово також супроводжував, граючи на електрооргані партію чембало, речитативів *secco*, акомпануючи солістам.

Однією з найбільших заслуг постановників, зокрема диригента і режисера, можна вважати добротну, високоякісну підготовку молодих співаків – виконавців головних партій, які створили, виступаючи у виставах, прекрасний ансамбль як в музичному, так і в акторському відношенні. І хоч сьогодні ще деяким з них необхідно більше попрацювати над собою, загальне враження від їх виступів залишається приємним.

Скупий лаконізм оформлення сцени (динамічного осердя, де відбувається дія) у виставах у вигляді статичних конструкцій (риштування, станки, пандуси, сходи), яке ніби символізує наш проблемний, технічно-перенасичений і вибухово-небезпечний світ своїми об'ємними формами, разом із сучасними костюмами привертає до себе увагу глядача і ніби констатує, що музика Моцарта – цілком сучасна. Вона захоплює нас своєю великою життєвою правдою і художньою довершеністю, а сам Моцарт – «більше композитор XX століття, ніж композитор XIX століття, і більше композитор XIX століття, ніж композитор XVIII століття», як стверджують деякі музикознавці, – переступивши межу трьох століть, успішно крокує у майбутнє назустріч прийдешнім поколінням шанувальників його чарівної музики, яка сьогодні постійно звучить не лише в професійних оперних театрах країни, а й в оперних студіях, де майбутні оперні співаки з її допомогою успішно торують свій шлях до омріяних підмостків сцени храму Мельпомени.

